

O problemu govorjene slovenščine v naših krajih

V naši javnosti se večkrat, čeprav še vedno premalo, obravnava problem asimilacije. Pri tem se seveda vedno misli samo na problem jezikovne asimilacije, premalo pa se upošteva, da je jezikovna asimilacija samo končni štadij dolgega procesa, ki traja normalno več generacij in gre skozi več stopenj, od katerih ima vsaka svoje socialne, psihološke, gospodarske, politične, kulturne in druge vzroke. Začne se s tem, da se slovenski človek duševno, to je miselno in kulturno odtuji slovenstvu in izgubi tako politično kot kulturno zvezo s slovenskim narodom. Ne hodi več na slovenske prireditve, ne bere slovenskih knjig in časnikov in se ne zanima več za usodo slovenske narodne skupnosti. S Slovenci okrog sebe ohrani samo še družabne stike, stopi morda še kdaj k slovenski službi božji, čeprav tudi to zelo poredko, ali se v gostilni pridruži slovenskemu pogovoru, morda tudi še petju. Že on, ali pa njegovi otroci bero samo tujejezične časopise in knjige in se rajši spuščajo v pogovore v tujem jeziku, ki jim zato teče veliko bolj gladko kot slovenščina. To pa jih spet spravlja v zadrego v slovenski družbi in zato se začnejo hote izogibati priložnostim, ko bi morali slovensko govoriti, ter iščejo rajši tujejezično družino. Pogosto lahko vidimo, kako se tak človek dozdevno veliko boljše počuti v tuji družbi, kjer je zgovoren in se kaže sproščenega in domačega, medtem ko je v slovenski družbi redkobeseden in zlovljen, čeprav zna slovensko. Nasproti Slovincem se začne obnašati, kot da bi bili tuji, nasproti ljudem druge narodnosti pa, kot da bi bili njegove narodnosti. Prijatelj se si išče samo med ljudmi tuje narodnosti in če sreča v njihovi družbi človeka slovenske narodnosti, s katerim je поблиže znan, pride v zadrego, ker ne ve, kako bi pozdravil ali odzdravil, ali slovensko ali italijansko. Svoje otroke pošlje tak človek seveda v tujejezično šolo in si po možnosti tudi izbere tujejezično ženo ali moža, ali pa tako, ki je v enakem štadiju raznaroditve kot on sam. Otroci iz takih družin — torej tretja generacija — navadno sploh ne znajo več slovensko, ali pa samo še za silo klatijo kak slovenski dialekt, vsega skupaj morda — in to v najboljšem primeru — nekaj sto besed.

Ta proces odtujevanja slovenstvu in slovenskemu jeziku se vedno začne, kot že rečeno, z odtujevanjem slovenski družbi, slovenski skupnosti in z opustitvijo slovenskega branja. Ko govori tak človek slovensko — in v prvem ali drugem štadiju potujčenja še govori slovensko s svojimi slo-

(Dalje na 7. strani)

Janez Pavel II. pred glavnim zborom OZN

»Spoštujte temeljne človekove pravice«

Tretje mednarodno potovanje papeža Janeza Pavla II. po njegovi izvolitvi niti pred letom dni je prav gotovo doseglo višek z nastopom pred glavnim zborom Organizacije Združenih narodov v New Yorku. V svojem govoru, ki je trajal nad eno uro, je Janez Pavel II. razčlenil in poglobil tematiko, ki mu je, kot kažejo vsi njegovi glavni dosedanji nastopi, še najbolj pri srcu, se pravi spoštovanje in zaščita neodtujljivih človekovih pravic v vseh predelih sveta. Na tej tematiki je zgradil ves svoj govor, pa naj je obravnaval vprašanje miru, rešitev bližnjevzhodne krize, prekinitve oboroževalne tekme, odpravo koncentracijskih taborišč ali vprašanje verske svobode.

V središču zanimanja državnikov in politikov — je naglasil papež — mora biti predvsem človek, ki mu noben politični in družbeni sistem nima pravice kratiti in teptati njegovih osnovnih pravic. V tej zvezi je opozoril na polno veljavnost Listine o človečanskih pravicah, ki so jo Združeni narodi odobrili tik po strahotni preizkušnji, kakršna je bila druga svetovna vojna. Pri tem je grajal tako politične sisteme, ki s svojo gospodarsko in družbeno neenakopravnostjo teptajo pravice posameznika, kot tudi totalitarne sisteme, ki duševno tlačijo človeka. Zavzel se je za odpravo raznih oblik izkoriščanja človeka, za pravično porazdelitev osnovnih gmoletnih dobrin, za sodelovanje delavcev pri celotnem proizvodnem procesu in pri samem družbenem življenju, kot ustreza njihovemu dostojanstvu.

Janez Pavel II. je opozoril na ogromne razlike med bogatimi in revnimi, pri čemer slednji so v ogromni večini in jih tarejo brezposelnost, boleznin in lakota. Zato je naglasil nujnost sodelovanja, ki pa se nikakor ne sme razvijati v »pogojih izkoriščanja, gospodarske ali politične odvisnosti, ker bi to bila oblika novega kolonializma«.

Kar zadeva versko svobodo, je papež opozoril na sklepe drugega vatikanskega koncila, pri čemer je naglasil, da ti sklepi omogočajo »spoštljivo in lojalno soočenje« med verniki in neverniki.

Na koncu svojega govora se je Janez Pavel II. spomnil otrok, saj je prav Organizacija Združenih narodov leto 1979 proglasila za leto otroka. »Vprašati se moramo — je dejal — ali bo novemu rodu otrok še vedno grozil pokol, s sredstvi katerega razpolagajo sodobne države, zlasti velesili.« »Naša doba zahteva — je nadaljeval — naj omotično kopičenje orožja služi miru na svetu, saj se dogaja, da se pod pretvezo grožnje potencialnega sovražnika nadaljuje kopičenje orožja, da bi se s tem dosegla nadvlada.« Tudi v tem primeru pozabljamo na »človeško dimenzijo miru«, kar more koristiti le morebitnim novim imperializmom. Otrokom je treba zato želeti, da se takšna stopnja ne bi nikdar dosegla, je zaključil Janez Pavel II.

Papeževa izvajanja so povzročila globok vtis zlasti pri predstavnikih držav tretjega sveta in zastopnikih manjših držav in narodov, saj je Janez Pavel II. večkrat poudaril, kako so vsi narodi in države enako-pravni in imajo enako dostojanstvo.

ZDA so izgubile še eno merjenje sil z Rusi

Predsednik Carter je zamudil še eno priložnost, da bi utrdil ugled Združenih držav v svetu, ki je po tolikih neuspehih v vzhodni Aziji, Afriki in srednji Ameriki — da ne omenjamo Evrope — precej obledel, in da bi se izkazal kot odločen državnik. Toda če je še kaj upanja, da se bo ugled Združenih držav prej ali slej spet popravil, je svet zdaj že dokončno izgubil upanje, da se bo to zgodilo pod predsednikom Carterjem. Zdaj je že jasno, da so imeli prav tisti, ki si od pridelovavca oreškov niso pričako-

vali bogve kaj in ki so že vnaprej napovedovali, da bodo doživeli Združene države z njim razočaranja.

Stara resnica je, da v politiki ne zaležejo samo dobri nameni, ampak da je treba imeti tudi sposobnost, da se jih uveljavi. Carter je bil nedvomno ob izvolitvi poln dobrih namenov in začel je, kot znano, s polno paro. Takoj je začel kampanjo za spoštovanje človeških pravic v Sovjetski zvezi. Toda zdi se, da je hotel z njo bolj

dalje na 2. strani ■

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 7. oktobra, ob: 8.00 Poročila; 8.15 Dobro jutro po naše; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Nediški zvon; 11.00 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 11.05 Mladinski oder: »Tajno društvo PGC« (Anton Ingolič - Marjana Prepeluh), Radijski oder; 11.30 Nabožna glasba; 12.00 Poročila; 12.15 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 13.00 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.05 Radijski kabaret; 15.30 Šport in glasba; 19.00 Poročila.

■ PONEDELJEK, 8. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 7.45 Pravljičica za dobro jutro; 8.00 Novice; 8.05 Jutranji almanah: »Bratje le k soncu, svobodi... Podobe iz NOB«; 9.00 Dnevni pregled tiska; 10.00 Kratka poročila; 10.05 Radijski koncert; 11.30 Kratka poročila; 11.35 Zakonski tandemi; 12.00 Radijski kabaret; 12.45 Filmska glasba; 13.00 Poročila; 13.15 Zborovska glasba; 14.00 Novice; 14.05 Otroško okenče: »Zdaj pa zapojmo!«; 14.30 Roman v nadaljevanjih: Alojz Rebula: »Duh Velikih jezer« (Režija Mirko Mahnič); 15.00 Glasbeni ping pong; 15.30 Kratka poročila; 17.00 Kratka poročila; 17.05 Mi in glasba; 18.00 Kulturna kronika; 18.05 Kulturno pismo; 19.00 Poročila.

■ TOREK, 9. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Novice; 8.05 Literarna matineja; 9.00 Dnevni pregled tiska; 9.05 Iz arhiva: »Pojedina pri Trimalhionu« (Petronius Arbitar-Balbina Baranović Battelino, Radijski oder; 10.00 Kratka poročila; 10.05 Radijski koncert; 11.30 Kratka poročila; 11.35 Vam še ugajajo?; 12.00 Kulturno pismo; 13.00 Poročila; 13.15 Glasba po željah; 14.00 Novice; 14.05 Odraslim prepovedano!; 15.00 Rezervirano za...; 15.30 Kratka poročila; 17.05 Mi in glasba; 18.00 Kulturna kronika; 18.05 »Carolinæ Eden reservæ« (Carlo Gori - Gorup); 19.00 Poročila.

■ SREDA, 10. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Novice; 8.05 Ženski kotiček; 9.00 Dnevni pregled tiska; 10.00 Kratka poročila; 11.30 Kratka poročila; 12.00 Pod Matajurm; 13.00 Poročila; 13.15 Naši zbori; 14.00 Novice; 14.05 Odprimo knjigo pravljic; 14.30 Roman v nadaljevanjih: Alojz Rebula: »Duh Velikih jezer« (režija Mirko Mahnič); 15.30 Kratka poročila; 15.35 Najnovejša izdaja plošč; 16.30 Jugotonov expres; 17.00 Kratka poročila; 17.05 Mladi izvajalci; 17.25 Slavni pevci; 18.00 Kulturna kronika; 18.05 Slovenska književnost v Italiji; 18.20 Slovenska klasična glasba; 19.00 Poročila.

■ ČETRTEK, 11. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Novice; 8.05 Vprašanje sodobne družbe; 9.00 Dnevni pregled tiska; 9.05 »Tantadruj«, groteskna balada (Ciril Kosmač-Mitja Mejak), RTV Ljubljana; 10.00 Kratka poročila; 11.30 Kratka poročila; 11.35 Jugoslovanski pevci; 12.00 Mikrofoni v razredu; 13.00 Poročila; 13.15 Glasba po željah; 14.00 Novice; 14.05 »Tomi na obisku«; 14.30 Na goriškem valu; 15.00 Mladi pisci; 15.30 Kratka poročila; 16.00 Dvignjena zavesa, gledališki trenutek doma in drugje; 17.00 Kratka poročila; 17.05 Skladbe z nabožno tematiko; 18.00 Kulturna kronika; 18.05 Četrtekova srečanja; 19.00 Poročila.

■ PETEK, 12. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Novice; 8.05 »Iz sveta folklorne in ljudskega izročila«; 9.00 Dnevni pregled tiska; 10.00 Kratka poročila; 10.05 Radijski koncert; 11.30 Kratka poročila; 11.35 Domače popevke; 12.00 Četrtekova srečanja; 13.00 Poročila; 13.15 Zborovska glasba; 14.00 Novice; 14.05 »Kje je napaka?«; 14.30 Roman v nadaljevanjih: Alojz Rebula: »Duh Velikih jezer« (režija Mirko Mahnič); 15.00 Po končani univerzi; 15.30 Kratka poročila; 16.00 Mikrofoni v razredu; 17.00 Kratka poročila; 17.05 Mi in glasba; 18.00 Kulturna kronika; 19.00 Poročila.

■ SOBOTA, 13. oktobra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Novice; 8.05 Sobotni trim in zdravniški nasveti; 9.00 Dnevni pregled tiska; 9.05 »Gizdavki ali smešni preciozi«, komedija v enem dejanju (Jean Baptiste Molière - Jože Javoršek), SŠg v Trstu; 10.00 Kratka poročila; 11.30 Kratka poročila; 12.00 Näs anu zuträ, oddaja o Rezijski; 12.30 Pesem poje o...; 13.00 Poročila; 13.15 Glasba po željah; 14.00 Novice; 14.05 Iz zbirnice slovenske mladinske literature; 14.30 Vse lepo, Vaš Peter! - vmes: 15.30 Kratka poročila; 17.00 Kratka poročila; 18.00 Kulturna kronika; 18.05 Portreti naših igralcev: Stane Kopitar; 18.45 Vera in naš čas; 19.00 Poročila.

ZDA so izgubile še eno merjenje sil z Rusi

■ nadaljevanje s 1. strani

opravičiti svojo izvolitev in napraviti lep vtis na demokratično svetovno javnost, kakor pa resnično prisiliti sovjetske veljake, da bi jih začeli spoštovati. Potem pa je začel delati korake nazaj in jih dela še danes. Zadnji korak nazaj je napravil prav v zadevi sovjetskih vojakov na Kubi.

Prvič je malo čudno, da so Američani z vsjo svojo brezprimerno vojaško obveščevalno in umetnosatelitno tehniko odkrili sovjetske vojske na Kubi šele zdaj, potem ko so tam že leta. Drugič, je to še bolj čudno glede na dejstvo, da imajo Združene države na Kubi svoje vojaško oporišče Guantemamo. Ni treba naglašati, da je tudi po mili presoji tako sovjetsko vojaško gnezdo prav pred ameriško vzhodno obalo predrzno izzivanje Združenih držav, na katero morajo te odločno odgovoriti, če še kaj dajo na svoj ugled, tudi če je res, da jim tri ali pet tisoč sovjetskih vojakov ne more biti smrtonovarnih. Toda na Kubi gotovo niso za to, da bi večali varnost Združenih držav ali da bi netili pri Kubancih prijateljska čustva do Američanov. Verjetno je torej, da so Američani že dolgo vedeli, da so tam, in da je Carter dobival na svojo pisalno mizo poročila o tem, a se je rajši delal slepega in gluhega, da mu ne bi bilo treba odločno nastopiti, dokler so bila v teku pogajanja za Salt 2. Zdaj ga je nekaj prisililo, da je vzel v roke tista poročila, in storil je, kar je mogel, da bi pripravil Ruse, da bi umaknili svoje vojaštvo s Kube. Ker pa so ti — zviti in izkušeni, kot so, čutili obotavljanje v Carterju in željo, da ne bi povzročil ta dogodek resnične krize med obema silama, so vztrajali in se delali nepopustljive. Carter ni imel dovolj trdote v sebi, da bi se spustil v preizkušnjo odločnosti, in se je zadovoljil s sovjetskim »opravičilom«, češ da gre samo za instruktorje. Napravil se je, kot da to verjame, dodal nekaj graje in se naredil, kot da zadeva vendarle ni vredna, da bi povzročila novo veliko krizo med obema velesilama in povzročila neuspeh pogodbe Salt 2.

Bolj ali manj je bilo pričakovati, da se bo stvar končala tako, a vendarle so vsi pričakovali, da bo Carter pokazal več odločnosti in da bo od Sovjetov tudi več dosegel. Dosegel pa ni praktično nič razen — morda — nekaj pomirljivih besed. Na

njih je zdaj utemeljil ne le svoj odgovor, ampak tudi celotno ameriško politiko v pogledu odnosov s Sovjetsko zvezo.

V zvezi s tem se vzbujajo tudi v ZDA samih in ne le pri njihovih prijateljih v tujini skrbi, ali je ameriška politika v celoti dovolj premišljena in realistična. Vzbujajo se pomisleki, ali ni morda sistem ameriških predsedniških volitev zdaj že dolgo zastarel in neprimeren glede na zahteve tako velike in važne demokracije. Kaže namreč, da ameriški politični sistem s svojim

KLUB STARIH GORIŠKIH ŠTUDENTOV
bo 14. oktobra, ob 15. uri, na Erjavčevi
cesti v Novi Gorici odkril doprnski kip

IVANU TRINKU - ZAMEJSKEMU
buditelju beneških Slovencev

Pred in po slavnostnem govoru bo sledil kratek kulturni program, v katerem bodo nastopali recitatorji in pevski zbor iz Slovenske Benečije.

zapletenim mehanizmom predsedniških volitev nujno vodi vedno do kompromisov, ki porivajo v ospredje povprečne osebnosti, medtem ko se morajo prvi in najboljši kandidati umakniti. Tisti, ki jih tak volivni sistem porine naprej, se lahko odlikujejo z mnogimi čednostmi, od pobožnosti pa do abstinenčnosti in neomadeževanosti, kar zadeva družinsko življenje, ter lepe postave in »televizijskega« obraza, toda če jim manjka jasen in trden zunanepolitičen koncept, odločnost v notranji politiki in pogum za reševanje nujnih in velikih problemov, jim vse te čednosti ne bodo pomagale in jih obvarovale pred polomijo. Zakaj neki se potem potegujejo za ogromno oblast predsednika najmočnejše države na svetu, če si potem te oblasti ne upajo izdajati?

Sedanja zadeva s Kubo gotovo ne bo spadala med slavne strani ameriške zgodovine. Koristila pa bo, če bo pripomogla, da bo ameriški narod končno spoznal, da postaja nujno, da si izbira svojega predsednika odslej zares izmed najboljših mož, kar jih ima in ki se odlikujejo predvsem z jasnostjo politične presoje, z odločnostjo in pogumom do dejanja.

Sindikati in vladni ukrepi

Sindikalne organizacije še vedno proučujejo vsebino gospodarskih ukrepov, ki jih je sprejela vlada na svoji zadnji seji. Sindikati menijo, da so ti ukrepi pomanjkljivi, pri čemer grajajo zlasti davčne olajšave na dohodke odvisnih delavcev, ki jih smatrajo za nezadostne. Glavni tajnik sindikalne organizacije Cisl Carniti je izjavil, da sami monetarni ali proračunski ukrepi ne morejo kdo ve kako koristiti prizadevanjem, da podražitev petrolejskih proizvodov ne bi imela škodljivih posledic na celotni razvoj gospodarstva v državi. Sindi-

kalne organizacije trdijo, da program, ki ga je izoblikoval ministrski svet, ne upošteva gospodarski v zadostni meri temeljnega vprašanja, se pravi zaposlitve. Zato bo Enotno sindikalno tajništvo še dalje proučevalo zadnje vladne gospodarske ukrepe in izoblikovalo vrsto protipredlogov. V tej zvezi je treba omeniti, da bo vsekakor pomembno srečanje med ministrskim predsednikom Cossigo in voditelji vseh treh sindikalnih zvez, ki bo 9. oktobra. Na tem srečanju bodo prisotni tudi pristojni ministri.

Italijanska gospodarka politika 1979-80

Ministrski predsednik Cossiga je v nedeljo obrazložil tri važne gospodarske zakone, katere je vlada odobrila na sobotni seji ter jih je takoj izročila parlamentu, ker 30. oktobra zapade zadevni rok. To so poročilo o predvidevanjih in gospodarskem programiranju, državni proračun za leto 1980 ter finančni zakon.

Iz poročila o predvidevanjih in gospodarskem programiranju je razvidno, da ima italijansko gospodarstvo letos svoje luči in sence. Zelo pozitivno je dejstvo, da je plačilna bilanca s tujino aktivna za okrog 4 tisoč milijard lir. Narodni dohodek pa se bo do konca leta dvignil za 4,5 odstotka. Zaradi omenjenih dveh dejstev je lira ostala relativno trdna v okviru evropskega denarnega sistema in v razmerju z dolarjem.

Negativno dejstvo seveda ostajata inflacija in naraščanje cen. Za leto je predviden porast inflacije za približno 15 odstotkov. Vzrok inflacije je treba iskati predvsem v podražitvi petroleja, katerega mora Italija uvažati v veliki količini. Zaradi ve-

likega uvoza petroleja je Italija izpostavljena omenjeni podražitvi in s tem inflaciji še bolj kot druge industrijske države. Za prihodnje leto je po vsem tem mogoče predvideti porast narodnega dohodka samo za poldrugi odstotek. To je za Italijo vsekakor premalo, zlasti zaradi dokajšnje brezposelnosti. Vlada bo skušala z vsemi razpoložljivimi sredstvi povečati dvig narodnega dohodka na dva odstotka in pol, med drugim zaradi tega, da pripravi boljše gospodarske osnove za leto 1981. Inflacija naj bi se prihodnje leto zmanjšala od 15 na 12 odstotkov.

Kaj pa obravnava finančni zakon? Vlada hoče zmanjšati javni primanjkljaj, ki je v prihodnjem letu predviden kar za 42.000 milijard lir. Okrepljen bo boj proti davčnim utajevalcem, tako pri neposrednih kot pri posrednih davkih. Po drugi strani bo treba povišati tarife za elektriko, telefon in javne prevoze, ker so potrebne nove investicije v teh sektorjih. Povečani bodo tudi davki na stanovanja, razen za tista, v katerih stanujejo lastniki sami. Za gradbeništvo bo vlada nakazala kar 3.000 milijard lir. Tisoč milijard bo odpadlo na javne gradnje v velikih mestih, tisoč milijard na posojila za gradnjo stanovanj na najemnike, ki bodo morali zapustiti dosedanja stanovanja zaradi sodnih izgonov. Zadnjih tisoč milijard pa bo namenjenih za izdajo kartel indeksiranih 50 odstotkov v skladu z življenjskimi stroški. Država bo tudi prevzela s fiskalizacijo del socialnih dajatev

podjetij, da olajša njihova bremena ter poveča njihovo konkurenčnost, zlasti na zunanjih tržiščih. Najvišje zavarovalne vsote posojil za izvoz bo povečana na 5 milijard in pol lir.

Za delavce je vlada za prihodnje leto odobrila posebne davčne olajšave. Znašale bodo 60.000 lir, čeprav so sindikati zahtevali 120.000 lir, a država nima na razpolago sredstev. Podrobnosti so naslednje: davčni odbitek za ženo, ki nima lastnih dohodkov, bo povečan na 108.000 lir. Za vsakega otroka v breme bo znašal 12.000 lir in za družine z več kot petimi otroki bodo davčni odbitki še višji. Za davkoplačevalce, ki nimajo družin, bodo odbitke povečali od 84.000 na 120.000 lir. Praktično to pomeni, da se bodo s 1. januarjem delavske plače povečale od 3 do 8.000 lir. Primerno bodo povišane tudi družinske doklade. Končno bo povečan odtegljaj obresti pri gradbenih posojilih.

—o—

PERTINI V MARZABOTTU

Predsednik republike Pertini se je te dni udeležil spominske proslave ob 35. obletnici nacističnega pokola v Marzabottu. Ob tej priložnosti se je v tem emilijanskem mestecu zbrala velika množica, ki je z navdušenjem sprejela državnega poglavarja. Pred 35 leti so nacisti v tem kraju pobili tisoč 830 ljudi. Predsednik republike je položil venec na kostnico, spominski govor pa je imel obrambni minister Ruffini. Spregovoril je tudi župan baskovskega mesta Gvernika, ki je bilo med špansko državljansko vojno do tal porušeno, ker so ga bombardirala nacistična letala.

Razobesili so ameriško zastavo

Ameriška zastava je po 75-tih letih prenehala vihrati ob Panamskem prekopu. Od ponedeljka je panamska republika razglašila svojo suverenost na 55 odstotkov področja ob Panamskem kanalu. Ostalo ozemlje bo prešlo pod panamsko suverenost leta 2000. Zadnji ameriški guverner panamskega področja Harold Parfitt je prisostvoval sinoči slovesnemu snemanju zastave. Upravo Panamskega prekopa je prevzela nova panamsko-ameriška družba. Združene države Amerike bodo na področju obdržale vojaška oporišča, ki bodo prešla leta 2000 v panamske roke. Slovesnosti ob prenosu oblasti se udeležuje ameriški podpredsednik Mondale. Predsednik Carter je v odposlanici panamskemu predsedniku Royu podčrtal pomembnost uresničitve dvostranskega dogovora za Panamo, ki uresničuje narodne težnje in za Združene države ter mednarodno trgovino, ki na osnovi novih odnosov krepi varnost mednarodne pomorske poti.

Karamanlis v Moskvi

Prvič po vojni je grški ministrski predsednik uradno obiskal Sovjetsko zvezo. Za ta korak se je odločil sedanji ministrski predsednik Karamanlis, ki bo v sovjetski prestolnici do 5. oktobra. Nato bo obiskal Madžarsko ter Češkoslovaško. Očitno je, kako si grška vlada prizadeva poglobiti gospodarsko sodelovanje z vzhodnoevropskimi državami in zlasti s Sovjetsko zvezo. Pri tem je treba opozoriti, da so se v zadnjem času nekoliko poslabšali odnosi med Grčijo in Združenimi državami. V Moskvi bosta Brežnjev in Karamanlis podpisala prvo dvostransko pogodbo o prijateljstvu, s

čimer se bodo dokončno odpravile napetosti, ki so nastale že leta 1944, ko je prišlo v Grčiji do državljanske vojne.

Delovanje komunistične partije je bilo v Grčiji prepovedano kar 30 let. Za časa grških polkovnikov so komuniste smatrali za narodne sovražnike. Šele z nastopom Karamanlisove vlade leta 1974 je bila priznana svoboda delovanja vsem komunističnim gibanjem, tako da se je lahko vrnilo v domovino kar 35 tisoč političnih jetnikov. Od tedaj so se znatno spremenili odnosi med Grčijo in Sovjetsko zvezo. Tako je pred nekaj tedni grška vlada dovolila pomožnim ladjam sovjetskega ladjevja, da smejo izkoriščati nekatere ladjedelniške naprave na otoku Siros. Gre za prvi sporazum, ki je bil dosežen med državo, članico Atlantskega zavezništva, in Sovjetsko zvezo. Ta sporazum pa je baje hudo vznejevoljil vojaške kroge v Washingtonu, tako da je ameriška vlada zahtevala po diplomatski poti določena pojasnila.

Grška vlada je takoj izjavila, da je nejevolja v Washingtonu neutemeljena. Pri tem je tudi ponovno opozorila, da grške oborožene sile še vedno ne spadajo v obrambni sistem Atlantske zveze. Vedeti je namreč treba, da se je Grčija po turški zasedbi Cipra umaknila iz vseh vojaških organov Atlantske zveze, in sicer v znak protesta proti Turčiji, ki je prav tako članica Atlantske zveze.

30 let komunistične Kitajske

Komunistična Kitajska je te dni slavila 30. obletnico svojega obstoja. Na svečanostih, ki so bile za to priložnost včeraj in predvčerajšnjim, so pozorni politični opazovalci ugotovili dve navidezni malenkosti, ki pa utegneta imeti precejšnjo politično tehtnost. Predvsem so komentatorji postali pozorni ob dejstvu, da predsednik Hua-Kuo feng v svojem slavnostnem govoru ni izrekel besede »hegemonizem«, s katero Kitajci že vrsto let ob vsaki priložnosti napadajo Sovjetsko zvezo. Ta preračunana strpnost je nedvomno v zvezi s pogovori, ki se pripravljajo v Moskvi med kitajsko in sovjetsko delegacijo in katerih cilj je

vsaj poskus izgladitve dolgoletnega mejnega in idejnega spora med obema komunističnima velesilama. Druga značilnost jubilejnih slavij v Pekingu pa je jasna rehabilitacija nekdanjega kitajskega predsednika Liu Šao čija, glavne žrtve tako imenovane kulturne revolucije. Liu Šao Či, ki je brez pravih pojasnil izginil brez sledu okoli leta 1970, je veljal za glavnega tekmeča Maocetunga, čigar kult je šel docela v zaton. Med govori v Pekingu je bilo jasno rečeno, da se je pretirano zaganjal proti tako imenovani partijski desnici; še hujši pa je očitek, da je bil delno soodgovoren za vzpon tako imenovane »tolpe štirih«

Dragoceno gradivo

Pred kratkim je izšla iz tiska knjiga v italijanščini, z dolgim naslovom »Atti del simposio sui problemi socioeconomici e ambientali degli Sloveni in Italia«. Gre za referate z lanskega simpozija, ki ga je priredil Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu, žal pa v knjigi ni nikjer navedeno, kdaj je bil ta simpozij. Ker publikacija očitno ni namenjena samo članom raziskovalnega inštituta, ki so se simpozija udeležili, ampak širši javnosti, ki ne more obdržati v spominu takih datumov, bi pač bilo dobro, če bi bili uredniki te publikacije navedli pod njenim naslovom vsaj datum simpozija.

Knjiga vsebuje vse referate v italijanščini oziroma italijanskem prevodu in predstavlja tako dragocen doprinos k dokumentaciji v italijanskem jeziku o omenjenih problemih slovenske manjšine v Italiji. Kot taka bi morala biti posebna pomena ne samo za javne institucije in oblasti tako na Tržaškem kot v vsej deželi in državi, ampak tudi za italijansko javnost, ki bi se hotela podrobneje in dokumentarno seznaniti s problematiko slovenske manjšine.

Knjiga vsebuje šestnajst referatov in zaključno besedo Karla Šiškoviča kot predstavnika Raziskovalnega inštituta.

Tu nam seveda ni mogoče prikazati vsebine vseh referatov, opozorimo naj le na njihove naslove in avtorje. Vladimir Klemenčič in Karel Šiškovič govorita v uvodnem referatu o presoji socialno-ekonomskih in ambientalnih problemih Slovencev v Italiji. V referatu spomnita na to, da je bil prvi poskus take resne presoje storjen na konferenci o manjšinah leta 1974. Sledi referat Aleša Lokarja »Nekatere plati socialno-gospodarske podobe Slovencev v Italiji«. Zanimivi so statistični podatki o socialnem položaju slovenskega prebivalstva na Tržaškem. Škoda, da so na-

pisane njegove in še nekatere druge študije v preveč znanstveno kodificiranem slogu, tako da so težko razumljive za navadnega bralca. Darij Cupin je zastopal — ob podpori nekaterih delavcev — s študijo o »socialno-gospodarski situaciji tržaške pokrajine s posebnim ozirom na probleme Slovencev«. Darko Bratina razpravlja o »socialno-gospodarskem položaju goriške pokrajine s posebnim ozirom na probleme Slovencev«. Jože Cej, Mirjam Koren in Mirko Primožič prikazujejo na primeru Šandreža pri Gorici »primer zadušitve neke socialne, gospodarske in narodnostne skupnosti«. Prikaz je naravnost pretresljiv v svoji stvarnosti. Mitja Race je orisal v svojem referatu problem avtoporta pri Fernetičih. Marija Ambrožič-Počkar pa obravnava probleme v zvezi z razvojem industrijske proste cone ob meji na Krasu. Kot piše ona, obstajajo zdaj samo tri take cone in sicer v Hong-Kongu, v Južni Koreji in v Shannonu na Irskem. Po njenem bo vplivala prosta industrijska cona na urbanistično ureditev Sežane, Lipice in drugih krajev ter bo vplivala na ureditev sploh vsega prostora, ki bo težil k coni, od Postojne do Koprškega. Avtorica pa se izogne problemom, ki so v zvezi s problemom razlaščenja slovenske kmečke zemlje za ustvaritev cone in za gradnjo stanovanj za delavce, ki bodo tam delali in ki bodo nedvomno stanovali zunaj cone, a v njeni bližini. Mirko Pak govori v svojem referatu o vprašanju preskrbe na mejnem prostoru, zlasti na jugoslovanski strani. Toussaint Hočevar je avtor referata z naslovom »Meddržavna industrijska cona — teoretične in uveljavitvene plati«. Po njegovem so take cone aktualne predvsem za industrijsko produkcijo. Po njegovem pride cona v poštev predvsem za izvoz jugoslovanskih industrijskih izdelkov v Italijo, pa tudi na druga zahodna tržišča,

pa tudi Italiji bi lahko služila pri izvozu v Jugoslavijo in v druge države, najbrž na evropskem vzhodu. Avtor si obeta oziroma zahteva, da bi bil upoštevan slovenski jezik pri upravljanju cone in da bi slovenska manjšina aktivno sodelovala pri njenem upravljanju.

Marjan Klemenčič, Pavel Stranj in Vito Svetina so prispevali obširen referat pod naslovom »Analiza ambientalnih, socialno-ekonomskih in narodnostnih problemov v zvezi z ustanavljanjem se prosto mešano industrijsko cono med Jugoslavijo in Italijo na Tržaškem Krasu«. Zanimiv je v bistvu negativen zaključek študije glede tega, kako bo cona uničila še zadnje čisto slovensko področje na slovenskem Krasu. Težko pa je pritrditi avtorjem, da bo možno namestiti novo prebivalstvo oziroma delovno silo, ki jo bo potrebovala prosta cona, v napol praznih hišah v mestnem središču, odkoder se zdaj prebivalstvo odseljuje in dela prostor uradom in terciarnim dejavnostim. Če se to dogaja zdaj, zakaj naj bi bil mestni center gostoljubnejši za delavce, in njihove družine, ki se bodo priselili od drugod? Vladimir Nanut piše o produktivnih lokalizacijah in stvarnosti slovenskega občestva v Šandrežu pri Gorici. Problem je znan in Nanut ne more drugače, kot da potrdi njegovo negativnost glede na posledice za slovensko prebivalstvo. Marjan Ravbar pa obravnava »problematiko varstva okolja v prosti industrijski coni na Krasu — v jugoslovanskem sektorju«. Avtor meni, da bo cona povzročila številne probleme, ki jih bo treba reševati z vzporednim prizadevanjem na obeh straneh. Značilnosti ozemlja, ki ga bo zajela cona, so take — zaključuje — da bo treba poskrbeti, da se v coni ne bodo namestile take produkcijske aktivnosti, ki povzročajo posebno nevarne odplakovine in pline. V tem okviru je treba opozoriti tudi na problematiko industrijskih odpadkov in na namestitev ter ureditev velikih odlagališč ali naprav za predelavo odpadkov. Gazmed Zajmi je prispeval referat o političnem bistvu narodnih manjšin, s čimer se je dotaknil problema, ki ga slovenski avtorji rajši označujejo za zgolj etnične ali jezikovne, da se izognejo težavam. Ivan Bratina ugotavlja v svojem kratkem referatu, da niso imeli Slovenci na Goriškem nikakega gospodarskega in tudi ne splošno-socialnega, pa tudi ne kulturnega dobička od novega sožitja v trgovinskem pogledu med Italijo in Jugoslavijo. Proletarizacija slovenskega podeželskega prebivalstva na Goriškem se nadaljuje. Danilo Sedmak in Emidij Susič prikazujeta razmere v Grojadi in omenjata navezanost prebivalstva na zemljo. Nekoliko nejasna sta v zaključku. Boris Race je prispeval referat »Slovenci na predmestnem območju Trsta«, ki vsebuje zanimive podatke tudi za preteklost. Na koncu je objavljena zaključna beseda Karla Šiškoviča

—o—

PEVSKO GOSTOVANJE V BOLJUNCU IN ŠTANDREŽU

Mešani komorni zbor Pro Musica iz Subotice (Vojvodina) prihaja med nas z umetno polifonsko pesmijo in s pesmimi hrvaškega in drugih jugoslovanskih narodov. Ugledni pevci prvič gostujejo med Slovenci v Italiji s koncertoma na Tržaškem in Goriškem. V petek, 5. oktobra, ob 20.30 bo zbor Pro Musica nastopil v gledališču France Prešeren v Boljuncu. V soboto, 6. oktobra, prav tako ob 20.30 pa bodo peli v Šandrežu v domu Andreja Budala.

Gostovanje sta priredili prosvetno društvo Valentin Vodnik iz Doline in prosvetno društvo Oton Zupančič iz Šandreža. Pokrovitelj gostovanja komornega zbora Pro Musica iz Subotice je Slovenska prosvetna zveza iz Trsta.

Pomembna prireditve v Podlonjerju

Zadnja septembrska nedelja je v naši deželi potekala v znamenju lepega vremena ter številnih prireditev. Dolinska občinska uprava je priredila že tradicionalni praznik grozdja v Boljuncu. Na Gorici se je zbralo veliko domačinov in izletnikov, ki so prišli po grozdje in na prve kozarce mošta. Popoldne sta igrali godbi iz Brega in iz Ricmanj, nastopili so tudi boljunški Veseli godci.

Velik uspeh je žel v Podlonjerju »Praznik Manderjerjev«, katerega je priredilo novoustanovljeno slovensko prosvetno društvo Union, ki je že v prvih mesecih delovanja pokazalo izredno aktivnost. Poslanstvo društva je zelo pomembno v tem predmestnem okraju, ki je spremenil v zadnjih letih svoje izvirno lice slovenskega naselja ob širjenju urbanizacije. Prireditve je povezoval Ivo Petkovšek, ki je napovedal na-

daljnje pobude društva za razvoj prosvetne in kulturne dejavnosti, ki naj utrdijo slovensko narodno zavest, obudijo stare običaje ter seznanijo prebivalce in zlasti mladino s slovenskim kulturnim bogastvom. Na prireditvi je nastopil moški pevski zbor Tabor z Opčin, narečna pesnica Marija Mijot pa je prebrala nekaj svojih izvirnih

Proučevalka krajevine zgodovine Pavla Kolarič je pohvalila zavzetost mladine in si zaželela, da bi vsi sledili zgledu prednikov, ki so s požrtvovanjem in trudom gradili in bogatili kulturno in narodno osveščenost. Le globoka osveščenost je pogoj za prav tako nujno in koristno sožitje. Pavla Kolarič je poudarila zahtevno nalogo, ki si jo je prevzela mladina, da bi zaustavila potrošniško miselnost in egocentričnost, ki sta v preteklih letih hudo oškodovala narodnostni obstoj na področju.

HRANILNICA IN POSOJILNICA NA OPČINAH

razpisuje

usposobljenostni izpit za dva uradnika prve kategorije. Podrobni pogoji razpisa so razvidni na oglasni deski ali v tajništvu sedeža Hranilnice in posojilnice na Opčinah. Prošnje je treba vložiti do 15. oktobra 1979.

Predstavniki jugoslovanskega kmetijstva v naši deželi

S sprejemom na sedežu goriške pokrajinske uprave, ki ga je priredil predsednik Pagura, se je prejšnjo soboto zaključil dvodnevni obisk, ki ga je opravila v Furlaniji-Juljski krajini delegacija predstavnikov jugoslovanskega zveznega sekretariata za kmetijstvo ter sekretariatov za kmetijstvo vseh republik in avtonomnih pokrajin ter zastopnikov združenega gibanja v Jugoslaviji. Delegacijo je vodil namestnik zveznega ministra za kmetijstvo dr. Branko Jovanovič in je bila gost vseh treh združnih zvez v Furlaniji - Juljski krajini.

Člani jugoslovanskega odposlanstva so si ogledali glavne združne objekte v deželi, med drugim združni hlev pri Praprotnu v devinsko - nabrežinski občini, in imeli razgovore s predstavniki združnega gibanja v naši deželi ter s člani deželne komisije za kmetijstvo. Med krajšim postankom na Opčinah je članom jugoslovanske delegacije orisal problematiko slovenske narodne manjšine predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze Boris Race, medtem ko je tajnik Kmečke zveze na Tržaškem Edi Bukavec obrazložil glavna vprašanja, ki pobliže zadevajo slovenske kmetovalce v Italiji.

Ob zaključku obiska je vodja jugoslovanske delegacije dr. Branko Jovanovič dejal, da je bil glavni namen tega obiska seznaniti vodilne organe kmetijstva in združnih zvez v vseh republikah in avtonomnih pokrajinah v Jugoslaviji s stanjem kmetijstva in združništva v Furlaniji - Juljski krajini, ki je bilo do zdaj znano le predstavnikom kmetijstva in združništva v Sloveniji. Dr. Jovanovič je bil z obiskom zelo za-

Poravnajte naročnino!

dovoljen, saj je po njegovem med drugim prispeval k nadaljnji krepitvi sodelovanja ni prijateljstva med obema državama. Izrazil je prepričanje, da bodo predstavniki združnega gibanja iz naše dežele kmalu vrnili obisk v Jugoslaviji. Na obisku po naši deželi je jugoslovansko odposlanstvo spremljal jugoslovanski generalni konzul v Trstu Štefan Cigoj.

Kaj bo z goriškim semeniščem?

Znano je, da je goriško semenišče sedež slovenskih šol, srednje šole, gimnazije-liceja in učiteljska, ki so bile tja premeščene po potresu leta 1976. Takrat je prišlo do podpisa pogodbe med goriško nadškofijo in goriško občinsko upravo za dobo devetih let, občina plačuje 27,5 milijona letno za najemnino te stavbe. Pred kratkim smo brali v krajevnem časopisju, da namerava nadškofija stavbo prodati; ta predlog je bil iznešen že pred leti, a ni prodr. Sedaj pa bo duhovniški svet zopet o tem razpravjal, in sicer na prihodnji seji 25. oktobra. Verjetno se bodo odločili, da bodo stavbo pro-

Vloga laikov v goriški Cerkvi

V goriški nadškofiji se pripravljajo na pomembne spremembe: laiki bodo poklicani, da skupno s svojimi duhovniki pripomorejo k vodenju in upravljanju goriške nadškofije. To je v glavnem smisel pravilnika, ki ga je pred dnevi odobrila nadškof Cocolin po dolgem posvetovanju z duhovniki in sodelavci. Gre za izredno važen trenutek v življenju goriške Cerkve, ki na ta način skuša pritegniti k sodelovanju čim širši krog laikov in katoliških ustanov, kot narekuje drugi vatikanski koncil. Za zadnjo nedeljo novembra je namreč na programu prvo sklicanje dušnopastirskega sveta, ki ga bodo sestavljali poleg duhovnikov tudi laiki in nekatere katoliške ustanove. Člani tega sveta so lahko vsi verniki, ki so dopolnili osemnajst let, sedež sveta bo v škofiji, predsedoval mu bo nadškof. Predvidene so volitve ožjega odbora, v katerem bo osem laikov, ostali pa so duhovniki ter generalni vikar za Slovence, dušnopastirski svet pa bo zelo razširjen in v njem bodo imeli veliko večino prav laiki, ki bodo izvoljeni v

župnijskih svetih, sejam sveta pa bodo pristostvovali še nekateri laiki, med temi tudi predstavniki slovenske Cerkve na Goriškem. Naloga tega novega organa bo proučevanje vseh vprašanj, ki se tako ali drugače tičejo življenja goriške Cerkve; veliko vlogo bodo pri tem odigrali tudi slovenski izvoljeni predstavniki, zato bi bilo pričakovati, da se v naših župnijah izberejo osebe, ki bodo pripravljene sodelovati pri delovanju teh novoizvoljenih organov. Želja pobudnikov in tudi samega nadškofa je, da dušnopastirski svet ne bi postal neka formalna skupščina, ampak sedež resničnega in doživetega dela pri izvajanju tistih določil, ki jih nakazuje drugi vatikanski koncil in ki so pomembna za avtentično rast katoliške Cerkve. Naša želja je, da bi slovenski predstavniki v novoizvoljenem dušnopastirskem svetu pripomogli k še globljemu medsebojnemu spoznavanju in razumevanju, kajti na ta način bo goriška Cerkev doživela duhovno obogatitev, kar je nadvse važno za vse njene komponente.

Prosvetno društvo »Štandrež« podal enoletni obračun

Vsako delavno in večje prosvetno društvo vsaj enkrat na leto skliče svoje sodelavce in člane, da pregleda opravljeno delo in da si začrta nove programske smernice za bodoče; po podanem obračunu se lahko tudi ugotovi, koliko je društvo aktivno in kaj je treba storiti, da se delovanje okrepi in izboljša. Tak pregled so opravili člani prosvetnega društva »Štandrež«, ki so se sestali pretekli četrtek 27. septembra v prosvetni dvorani »Anton Gregorčič« v Štandrežu.

Občnega zbora se je udeležilo lepo število članov, pozdrave so prinesli predsednik ZSKP dr. Kazimir Humar, predsednik Združenja cerkvenih pevskih zborov Mirko Špacapan, predsednik goriškega društva »M. Filej« Viktor Prašnik, predsednik društva »Juventina« Miloš Tabaj, predsednik društva »Velox« Stanislav Zavavlav in predstavnik doberdobskega društva »Hrast« Delovanje društva je v daljšem poročilu prikazala tajnica Silvana Žnidarčič, ki je

poudarila, da je bil v preteklem letu najbolj aktiven dramski odsek; ta je namreč naštudiral komedijo »Cvetje hvaležno odklanjamo« v režiji Emila Aberška. To komedijo so štandreški igralci uprizorili na številnih odrih po Goriškem in Tržaškem, z istim delom so se udeležili področnega srečanja gledaliških skupin v organizaciji Z.K.O. in Združenja gledaliških skupin Slovenije. Posebna komisija je pohvalno ocenila to predstavo, tako da se je štandreški dramski odsek uvrstil v zaključno republiško srečanje v Ljutomeru 26. maja letos; ob tej priložnosti so nekateri igralci prejeli jubilejno Linhartovo značko kot priznanje za večletno udejstvovanje na gledališkem področju. V režiji Mire Štrukelj so Štandrežci uprizorili veseloigro »Komedijska o komediji«, katero so predstavili tudi v ZDA med dvotedensko turnejo. Ta slednja in pa nastop v Ljutomeru sta predstavljala za štandreško društvo in tudi za širši krog poseben podvig. S »Komedijska o komediji« je društvo nastopilo tudi na natečaju »Mladi oder«, ki ga razpisujeta Z.S.K.P. in Slovenska prosveta iz Trsta in prejelo priznanje za najboljšo predstavo. Poleg teh so Štandrežci uprizorili še Nušičevi deli »Analfabet« in »Gumb« ter Vilharjevo »Pošteno deklico«.

Poleg dramske dejavnosti društvo »Štandrež« goji tudi pevsko in glasbeno področje. Oba zbora, mešani in mladinski, sta večkrat nastopila. Mešani pevski zbor, ki ga vodi Mirko Špacapan, je letos sodeloval na reviji Primorska poje, na Cecilijanki in še drugod; mladinski zbor pod vodstvom Elvire Chiabai je prav tako večkrat nastopil in tako dokazal veliko dejavnost. Glasbeno šolo v Štandrežu je obiskovalo nad 30 gojencev, ki so se vzgajali v igranju kla-

(Dalje na 8. strani)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Zadnja številka »Zgodovinskega časopisa«

Zadnja številka Zgodovinskega časopisa, glasila Zgodovinskega društva za Slovenijo, prinaša med drugim razpravo Italijana Sergia Anselmija »Gospodarski vzroki balkanske migracije v srednje-vzhodno Italijo v 15. stoletju«, katero je iz italijanščine dobro prevedla Daniela Milotti. Manj nas zadovolji razprava sama, v kateri sicer berno marsikaj zanimivega, vendar pa se ni mogoče strinjati z avtorjevim mešanjem pojmov o tistih priseljencih z Balkana. Medtem ko dosledno in jasno označuje narodno pripadnost Albancev, ovija narodni izvor drugih priseljencev v umetno meglo. Ves čas govori o njih samo kot o Slovanih; tako se npr. dosledno izraža z besedami »Slovani in Albanci«, kakor da bi bili Slovani nek narod, enako kot Albanci. Za gotovo vemo, da so se selili čez morje v Italijo Hrvat iz Dalmacije in delno iz Istre in Bosne, ki so bežali pred Turki ter hoteli obvarovati svoje otroke pred nevarnostjo, da bi bili ugrabljeni od Turkov in bi morali postati janičarji in sužnji. Avtor pa po slabi navadi italijanskih avtorjev ne zna ali noče razločevati med posameznimi narodi na Balkanu, ki govorijo slovanske jezike, in jih raznoroji v nekake nedoločne Slovane. Pri tem je znano, da njihovi potomci še danes živijo v južni Italiji in da se imajo za Hrvate ter jih kot take obravnavajo tudi hrvaški, slovenski in drugi viri. Anselmi se tudi moti, ko pripisuje tistemu priseljivanju z Balkana predvsem gospodarski vzrok, ne pa toliko strah pred Turki, ki so tedaj pustošili po Balkanu in ga postopno zavzemali. Ljudje so si hoteli obvarovati življenje in vero ter se rešiti pred zaslužjenjem. Isto napako kot Ansel-

mi dela drugi italijanski avtor Bandino Giacomo Zenobi v svoji razpravi »Družbena razporeditev slovanskih priseljencev v Ancono od 15. do 17. stoletja«. Tudi to sicer kratko razpravo oziroma referat je prevedla v slovenščino Daniela Milotti. Referata sta bila prebrana na 7. zasedanju jugoslovansko - italijanske historične komisije v Ljubljani maja lanskega leta.

Zelo zanimiva in poučna, tudi za širšo zgodovino slovenskega naroda, pa je razprava »Prispevki k zgodovini Šentruperta pri Beljaku«, ki jo je napisal Anton Svetina. Iz nje zvmemo marsikaj, kar značilno osvetljuje ne le koroško, ampak tudi celotno slovensko zgodovino po sredini 15. stoletja, tudi v pogledu cerkvene zgodovine. Take podrobne zgodovine posameznih krajev in okrajev pomenijo osnovo za točnejšo zgodovino slovenskega naroda, ki ne bo več temeljila glede starejših dob samo na ugibanju in domnevah posameznih zgodovinarjev brez oprtosti na točne zgodovinske vire. Razprava vsebuje celo stare statistike o gibanju prebivalstva. Smrtnih primerov je bilo še enkrat toliko kot rojstev, kar nam pomaga pojasniti počasno naraščanje ali bolje rečeno padanje slovenskega prebivalstva na Koroškem.

Izredno zanimiva je tudi razprava ruske zgodovinarke Iskre V. Čurkine »Rusko-slovenske družbene zveze na koncu šestdesetih in v začetku sedemdesetih let 19. stoletja«. Iz nje je jasno razvidno, da so tedaj mnogi slovenski izobraženci in polizobraženci, posebno še dijaki in študentje, naravnost ponoreli v svojem panslovanskem in rusofilskem navdušenju ter so bili pripravljeni

žrtvovati ruščini in ruski cirilici tudi slovenski jezik in pisavo, da niti ne govorimo o slovenski narodni zavesti. Ruski darovi v obliki knjig in rubljev so igrali pri tem veliko vlogo. Nekateri so prosjali celo za pomoč v denarju njim osebo. Zgodovinske razprave Čurkine pomagajo tako demistificirati takratni val slovanskega navdušenja pri Slovencih, ki so ga prikazovali doslej slovenski zgodovinarji kot bistven del narodnega prebujanja Slovencev.

Prav tako pomembna in zanimiva je razprava »Organizacije jugoslovanskih emigrantov iz Julijske krajine do leta 1933«, katere avtor je Andrej Vovko.

Dušan Biber je prispeval eno najbolj aktualnih in važnih razprav v tem zvezku, ki ima naslov »Britansko - jugoslovanski nesporazumi o-

PRESELITEV UREDNIŠTVA IN UPRAVE

Cenjene naročnike obveščamo, da sta se uredništvo in uprava Novega lista preselila v Ulico Valdirivo 36, prvo nadstropje, tel. 60824.

krog Koroške 1944-1945«. Kdor prebere to razpravo, mu postane jasno, zakaj smo izgubili Koroško po drugi svetovni vojni, potem ko so jo bile že zasedle najprej slovenske partizanske čete in nato jugoslovanska vojska. Britanci so predlagali v Pomurju, t. j. ob Muri celo popravek meje v korist Avstrije. Odnosi med Britanci in Jugoslavi so se slabšali v omenjenem obdobju 1944-1945 takorekoč iz dneva v dan. Zadnji del zbornika vsebuje razna poročila o zborovanjih slovenskih in drugih jugoslovanskih zgodovinarjev in poročila o novih zgodovinskih publikacijah.

JOŽKO ŠAVLI PROTI SEVERU...

2

Ta kapital je bil povsem v nemških rokah, je bil slovenski človek nasproti takšni tihi diskriminaciji nemočen. Sedaj pa je to zarotniško vzdušje predrto. Prevzem tovarne celuloze na Rebrci pod Železno Kaplo, ki je bila v stečaju, od strani slovenske družbe Slovenija-papir pa ga je že resno omajal.

To pa ima precejšen pomen. Poleg ustvarjanja novih delovnih mest za koroškoslovenske ljudi, na katerih ne bo narodnostne diskriminacije, je ustvarjanje drugačnega vzdušja do slovenske skupnosti v deželi osnovni problem, katerega reševanja ni bilo mogoče niti načenjati vse od preloma stoletja naprej. Po številnih napisnih akcijah in demonstracijah po letu sedemdeset, za katere je prišla pobuda iz vrst mladih, so avstrijske politične stranke prešle v protinapad in uveljavile protimanjšinsko zakonodajo, ki dosedanje narodnostne pravice še bolj krči.

Vendar pa se kaže to samo na zunaj kot neuspeh. Zloglasna grožnja s preštevanjem je poprej od samega podpisa državne pogodbe leta 1955 hromila vsako akcijo koroških Slovencev. Bilo je namreč pričakovati, da se bo slovenski človek na Koroškem zaradi splošnega pritiska in v skrbi za lastni obstoj, za ohranitev delovnega mesta in iz bojzani pred izzivanjem nemških nacionalistov, izjavil za Nemca. Stranke so svojo grožnjo izvedle, toda preštevanje je izpadlo kot največja zaušnica njim samim. Od tedaj veje med koroškim slovenstvom drugačen

duh, prepričanje, da ni ravno vse zaman, karkoli bi človek storil za ohranitev in rešitev materinega jezika in lastne kulturne osebnosti. Pridobili pa so si še številne prijatelje in podpornike na avstro-nemški strani, česar bi si mi na Primorskem od italijanskih sosedov niti v sanjah ne pričakovali. In koroško vprašanje je stopilo na evropsko in svetovno raven.

Beljak (Villach) obidemo po avtocesti na južni strani. Mesto je po velikosti drugo na Koroškem, dokaj živahno železniško in cestno križišče ob sotočju Drave in Zile. Po tradiciji je nemško, za razliko od Celovca, ki je bil še do tega stoletja večinoma slovenski, četudi še majhno mesto za današnje pojme.

Nekdo je bil v slovenskih zemljepisnih knjigah modro pogruntal, da je nemški Beljak v srednjem veku zaprl pot med dolino ob gornji Dravi t. j. gornjo in med spodnjo Koroško. S tem da je bila zveza med obema območjema pretrgana in šibkeje naseljena, gornja Koroška da se je ponemčila.

To je seveda le domneva, nepotrjena, vendar zveni prepričljivo. Zato jo povzemajo tudi druge slovenske knjige, ki obravnavajo to stvarino. V resnici pa je vprašanje ponemčenja in neponemčenja izredno zahtevno, vzroki so številni in jih ni mogoče poenostavljati. Beljak je lahko prav tako »prekinil« zvezo z Ziljsko dolino, ki pa je v spodnjem koncu le ostala slovenska, medtem ko je bil zgornji del, za-

hodno od Šmohorja, kasneje gosteje poseljen z bavarškim življem in je postal nemški.

Za Beljakom zavijemo k Osojskemu jezeru, v smeri proti večjemu kraju Trg (Feldkirchen) in Št. Vidu, ki je bil nekoč glavno mesto Koroške. Ko se vozimo mimo Osoj, nam gospodična Evelina Pahor po mikrofonu recitira Aškerčevo »Mutec Osojski«, mene pa povabijo, naj spregovorim nekaj o Karantaniji.

Da smo si prihranili čas in precej kilometrov, smo opustili vožnjo mimo Vrbskega jezera, Celovca in zgodovinske Gospe Svete, kjer je bilo središče Karantanije in ustoličevanja karantanskih knezov in kasneje koroških vojvod. Zato ni mogoče istočasno z razlago pokazati tudi na zgodovinska mesta in kraje te nadvse izredne slovenske državne tvorbe v zgodnjem srednjem veku. Vendar imam vtis, da družba v avtobusu kljub temu prisluhne razlago.

Karantanija. V ljudskih in srednjih šolah smo jo odpravili le preveč preprosto. Bili smo potrjeni nad dejstvom, da se je moral knez Borut obrniti na Bavarce po pomoč v boju proti Obrom. V zameno pa je moral priznati bavarsko nadoblast. Odslej so lahko prihajali nemški duhovniki prosto v deželo in skupno s pokristjanjevanjem širili tudi nemški politični vpliv. Bavarce pa so premagali Franki in si s tem podjarmili hkrati tudi Karantance. Proti Frankom se je kasneje uprl Ljudevit Posavski, knez v Sloveniji. Karantanci so se mu pridružili. Toda upor je bil zatrt. Za kazen so tedaj Karantanci izgubili domače plemstvo in kneza, v deželo so prišli nemški grofje.

Nejasnost med pojmom »bavarske« nadoblasti in »nemškimi« duhovniki, ki so potem prihajali v deželo, me je motila že v osnovni šoli. Kdaj so Bavarci pravzaprav postali Nemci. In v resnici istoveti nem-

O problemu govornih slovenščine v naših krajih

■ nadaljevanje s 1. strani

venskimi znanci — si zaradi tega, ker misli že v tujem jeziku, nekako sproti v mislih prevaja italijanščino, ki je že postala njegov normalni občevalni jezik, v slovenščino, pri čemer pa ohranja mnogo italijanskih izrazov in njegova slovenščina je v glavnem le prevod italijanskega stavka in zlasti fraz. Tak človek ne bo več rekel, da nekaj čuti, ampak da sliši, po italijanskem glagolu sentire. Podobno, t. j. nepravilno uporablja še mnogo drugih besed, ki pomeni oboje.

V govor vpleta tudi veliko tujih besed, tako da je vsak stavek sestavljen takorekoč iz polovice slovenskih narečnih in iz polovice italijanskih besed. Vsak direkten govor, namreč če hoče povedati, kar mu je kdo dejal in ponoviti njegove besede, skoro vedno ponovi v tujem jeziku. Če kak tujec posluša govornen takega Slovenca, se pač čudi, kakšen jezik je to, ki ima polovico besednega zaklada direktno iz italijanščine. Vse uradno izrazoslovje, od občine do zakona in učiteljice, uporablja tak človek samo v italijanščini.

Na žalost slovenski jezikoslovci še niso postali pozorni na ta proces jezikovnega odtujevanja slovenstvu in na štadije jezikovne asimilacije. Odkrili bi marsikaj zanimivega. Predvsem bi najbrž lahko našli in določili točne vzroke tega pojava, ki seveda še ni raziskan. Ali je bila to italijanska šola pod fašizmom, ki je skvarila jezik, to je slovensko izražanje tedanji generaciji šolarjev slovenskega materinega jezika, ali je to storila služba v tujejezičnem okolju? Vsekakor se lahko reče, da velika večina slovenskih ljudi v Italiji ni več trdna v slovenskem izražanju, razen mladine, ki je že prišla iz slovenske šole, pa še

za to se to ne more reči stoodstotno. Omahovanje v jeziku pa ima tudi svoje psihološke posledice, da se namreč tak človek pri kakem zahtevnejšem pogovoru rajši izraža v tujem jeziku, zdi se mu, da ga bolje obvlada in da lahko v njem točneje izrazi tisto, kar ima v mislih, in zato neprestano vpleta v pogovor tuje stavke, slikovite ali krepke izraze, pregovore, fraze in podobno. Rad začneja stavke z italijanskimi besedami, kot npr. però, ma, ecco, allora, ciò in tako naprej. Kot že rečeno, se začne v taki jezikovni nesigurnosti izogibati zahtevnejšim pogovorom in diskusij v slovenščini in s tem se počasi odtuja slovenski kulturni in politični problematiki. Zanimajo ga le še kaki folklorni pojavi, in če hoče pred slovensko javnostjo še vedno kazati svojo slovensko zavednost, jo dokazuje samo z udeležbo na folklornih in podobnih prireditvah, katerim zato daje — seveda v zvezi z drugimi, podobnimi orientiranimi — pretiran pomen, kot nekakemu surogatu za pravo narodno zavednost in problematiko. Medtem ko se politično in kulturno izživlja le še v italijanskem okviru, se bo z vsi ihto zagnal v udeležbo ali sodelovanje pri kaki slovenski folklorni ali cerkveni ali športni ali kaki drugi lokalni prireditvi. To pa je tudi njegov edini prispevek slovenstvu v celem letu, če ne upoštevamo njegovega zasebnega življenja, kjer so stopnje narodne zavednosti lahko različne, od pošiljanja otrok v slovensko šolo do dosledne uporabe samo tujega jezika v pogovoru z lastnimi otroki ali vnuki, ki na tak način sploh ne bodo več vedeli, da so bili njihovi starši ali stari starši Slovenci, in bodo morda pristali tako celo pri izrazito protislovenskih političnih skupinah, npr. pri fašistih. Takih primerov vsi po-

znamo na desetine, na vsem našem tržaškem prostoru pa jih je na tisoče in tisoče.

To je problem slovenščine, o katerem se zdaj precej razpravlja, na naših tukajšnjih tleh. Ne bi smeli iti mimo njega brezbrizno in se delati, kakor da ne obstaja ali kakor da je vse to nekaj nujnega, neustavljivega. Morda je bilo pred sto ali še pred petdesetimi leti, v dobi fašizma, a danes ne več. Danes je sam kriv, kdor se jezikovno in narodnostno potujči, in to ni več krivda okolja, ampak stvar moralne vrednosti takega človeka. f. j.

—o—

Španski socialisti

Na izrednem kongresu španske socialistične stranke, na katerem je bil za tajnika ponovno izvoljen Felipe Gonzales, so odobrili določene spremembe v strankinem statutu. Sprememba se tiče tudi definicije same stranke. Na zadnjem rednem kongresu je bilo sklenjeno, da je Španska socialistična stranka revolucionarna, marksistična, razredna, množična, federalna, internacionalistična in protimperialistična organizacija. Po sklepih izrednega kongresa pa je španska socialistična stranka razredna, množična, demokratična in federalna organizacija, za katero je marksizem teoretičen, kritičen in nedogmatski instrument za preučevanje in spreminjanje družbene stvarnosti. Pri tem španska socialistična stranka upošteva tudi marksistične in nemarksistične prispevke, ki so omogočili, da je socializem postal velika alternativa našega časa, ki strogo spoštuje osebna prepričanja. Španska socialistična stranka seveda odločno obsoja kapitalizem in malomeščansko družbo ter se bori za izgradnjo socialistične družbe.

ško zgodovinarje oba pojma in s tem poskuša dati nemstvu starejšo zgodovinsko korenino. Naivno je, da to potvorbo nemškega zgodovinarja nekritično povzemajo tudi slovenski pisci.

Odločilen za pokristjanjenje Karantanije pa ni bil prihod »nemških« duhovnikov, pač pa misijonstvo svetniškega pokrajinskega škofa Modesta s sodelavci. To so bili menihi irskega rodu, ki jih je poslal iz Solnograda v Karantanijo tamkajšnji nadškof sveti Virgil, prav tako irskega rodu.

Poleg tega je treba priznati knezu Borutu za tiste čase izredno državniško in politično modrost. Sprejem krščanstva je bil tedaj nekaj nujnega za ohranitev narodov. Narodi, ki so vztrajali v poganstvu, so propadli. Borut pa je pristal na pokristjanjenje, čeprav so ga izvajali spočetka Bavarci, ki sami še niso dodobra prerasli poganske surovosti in divjosti.

Naš bistri Prešeren je kljub svojim svobodomišelnim gledanjem (za tiste čase) v svoji pesnitvi »Krst pri Savici« jasno uvidel pomen sprejema krščanstva. Zato se poganski junak Črtomir spreobrne in se da krstiti.

Franki pa tudi po omenjenem uporu Karantancev in Slavoncev niso mogli povsem odstaviti domačega plemstva. Okrog leta tisoč je v Brežah (Fresach) nad Št. Vidom živela kneginja Hema, imenovana tudi Ema, poročena z mejnim grofom Savinjske krajine. Ta žena je izgubila moža ter oba svoja mlada sinova, se posvetila delu usmiljenja in ustanovila samostan na Krki (Gurk) v dolini istoimenske reke, zahodno od Brež. Tu je pokopana. Tik pred drugo vojno je bila razglašena za svetnico in je torej prva slovenska svetnica.

Žal ni poznano ravno velikemu številu slovenskih

ljudi, da imamo Slovenci svojo svetnico. Toda gospa Hervatin, ki je živela do pred kratkim v Avstraliji, je povedala, da obstaja v avstralskem Melbournu slovensko društvo, imenovano prav po sv. Emi. V prejšnjih stoletjih pa so se vršila iz vseh slovenskih dežel, predvsem s Koroške, Kranjske in Štajerske vsakoletna romanja na Krko na Emin grob.

Tudi celovška škofija je bila ustanovljena na Krki (1071), kjer je imela sedež vse do konca 18. stoletja. Zato nosi še danes svoje ime Krška škofija.

Za Brežami prestopimo koroško-štajersko deželno mejo, ki tukaj ne poteka po kakih slemenih in vrhovih, ampak sega ob potoku Olša (Olsa) v ravninsko polje, vse do tam, kjer se na zahodno stran odpira dolina Motnice (Metnitz).

Štajerska se je razvila pravazprav iz Karantanske krajine. »Krajine« ali »marke« so bile vojaško organizirane in upravljane mejne grofije. Karantanska krajina je obsegala današnje nemško (avstrijsko) Zgornje Štajersko, kasneje si je priključila še Ptujsko in Savinjsko krajino na območju današnje slovenske Spodnje Štajerske. Med vsemi karantanskimi deželami je bila Štajerska prva povzdignjena v vojvodino (1180). Po svojem pomenu in ugledu pa dokončno nadkrili osrednjo karantansko deželo Koroško, ko njeno glavno mesto Gradec postane sedež vladarja karantanskih dežel, povezanih pod skupnim imenom Notranja Avstrija. To se je zgodilo po zatonu koroških Spannheimov, za Ernesta Železnega (1411-1424). Habsburžani so karantanske dežele podredovali pravzaprav že do leta 1335 in jim dali drugo ime (Notranja Avstrija), zakaj sami so se imenovali tudi Avstrijski, ker so vladali v Vzhodni krajini (Avstriji).

Pomembno pa je to, da so se hodili ustoličevati na zgodovinsko Gosposvetsko polje, na tamkajšnji knežji kamen.

Prehod s Koroške na štajersko območje ob gornji Muri vodi preko železnega sedla pri večjem trgu Neumarkt (830 m). Na tem območju se je nahajala znamenita Noreia Tauriscorum, središče Norika in njegovih prebivalcev, menda keltskega ljudstva Tauriskov. Bila je pomembno tržišče železarstva in zlata, v 2. stol. pr. Kr. so jo po hudih bojih zavzeli Rimljani.

Dolina gornje Mure se vleče od zahoda proti vzhodu. Reka teče po ravnem dolinskem dnu, ki se od časa do časa razširi v obsežne kotline. Obronke in bližnja brda pokrivajo bujni gozdovi. Okrog kmečkih domov rasejo jabolka in hruške, zlasti tepke, ki dajejo odlično mošt. Na poljih zori rž, pšenico so že poželi ... Kmečka idila, kot da bi gledali dolenski svet pred zadnjo vojno.

Siroka kotlina s poljem Aichfeld je bila že v starih karantanskih časih pomembno območje. Sveti Modest je tukaj posvetil svojo tretjo glavno pokrajinsko cerkev, poleg Gospe Svete in sv. Petra v gozdu blizu Špitala. Kje naj bi stala, še ni bilo dokončno ugotovljeno, saj nam zgodovinski vir govori samo o »ad undrimas«. Največ verjetnosti je, da je bila to cerkev sv. Janeza v polju, ob potoku Ingering v današnjem mestu Knittelfeld. V času Velike Karantanije se je ob gornji Muri in Aniži izoblikovalo več posebnih grofij, Aniška ob Aniži (Enns), ob Muri Eppensteinska in Leobenska. Vzhodno od teh pa Muriška ob Murnici (Mürz) in Pittenska ob potoku Pitten onstran Semmeringa, danes že na Spodnjem Avstrijskem. (Dalje)

KNUT HAMSUN POTEPUHI

OOOO Poslovenil Oton Župančič OOOOOOOOOO 68 OOOOO

To je Edevart pogledal! Tudi Avgust je bil presenečen in trajalo je nekoliko časa, preden je odprl svoja zlata usta: »Lej ga strelo — ti tukaj?«

»Jaz, in ti tukaj?«

»Jaz.«

Magnus, pomočnik, je pristopil in pokimal Edevartu, se delal važnega in na glas ukazoval ljudem. Ko je ladja odrinila, je šel s pošto po poti navzgor.

»Takšna opica« je rekel! Avgust in se režal za njim.

»Tako, ne maraš Magnusa? Zdaj pa mi povej, kaj počneš tukaj?«

»Kaj počnem tukaj?« je rekel Avgust. »Tukaj sem stopil z ladje, pa sem ostal. Spomnil sem se vsega, kar si mi odtod pripovedal, videl sem z ladje, da je velik kraj, in tako sem se izkrca, četudi sem imel listek do Trondhjema. Srečno pot! Zdaj je tega že več kot leto dni, dosti več kot leto dni. Kaj hočeš ti tukaj? A, saj res, najbrže hočeš pogledati svojo kmetijo, ki si pravil o nji? Da, vsi te poznajo tu, in samo hvalo slišim o tebi.«

»Zakaj nisi pisal?« je vprašal Edevart.

»Pisal? Ne. Ampak lani sem popravil naslov na pismu iz Amerike nate, jaz sem bil tisti, sicer bi bržčas še zdaj ležalo tu, zakaj Magnus je tepec. Kaj pa je bilo v njem?«

»V pismu? Prazne marnje.«

»Da, videl sem, da je od ženske. No, pa v Ameriki so gotovo boljši časi ko tukaj, tudi jaz jo mislim kedaj tja ubrati. Ne, čemu naj bi bil pisal? To tukaj ni kraj zame, in ne kanim ostati niti dan več, nego bo treba. In to sem ti nameraval kmalu brzojaviti. Tako, torej si prišel, da si ogledaš svoj svet? Saj, saj, tam bo zdaj na pomlad marsikaj dela. Ne, čemu bi tu še dalje ostal? Ampak Romeo ti je imeniten fant, sicer pa tudi vsi drugi tam notri, stari očka Knoff in madam Knoff. Magnus pa je usrané. In kako se boji miši! Daj, pojva zdaj gori proti hiši.«

»Pa moreš iti proč?«

»Seveda, to malenkost, ki je še ostala, že lahko drugi opravijo,« je odgovoril Avgust neskrbno. »Briga me.«

Avgustu je menda delo na nabrežju že presedalo, tako je kazalo, spet se mu je tožilo po spremembi. Le nič se ne boj! je govoril. Ne, ne, on ni obtičal, on je zmožen za marsikaj. Ni izumitelj ali učen profesor, ali poprime se lahko skoraj vsega, in ker ni bil nikoli len, je bil povsod mož na svojem mestu. Lahak ptič, leteč ptič, v novih krajih more zmeraj znova začeti.

Spotoma je govoril dalje: »Tukaj na tem mestu ti nisem delal sramote, tega ne smeš misliti. Najprej sem govoril z Romeom in mu pripovedoval vse o sebi, da sem bil okoli sveta, da sem vodil jahto in da znam po rusko in vse drugo. Romeo mi ni prav ničesar zameril in obljudil mi je, da smem ostati, ali prosil me je, naj stopim v pisarno k njegovemu očetu in ga pozdravim. To sem storil. Bilo je naslednje jutro, in umil sem se v treh vodah in imel uro in zlati prstan, ko sem stopil v pisarno. Staremu očetu sem ugajal, bil je prijazen in rekel je: »Dober dan,

kapitan!« Zdaj sem pa videl, da mu je Romeo že pripovedoval o meni, in hotel sem to popraviti, da bi ravnal pošteno: »Mari ne rabimo tako krepkih besed in izrazov, sem dejal, nato pa povedal, da sem samo mornar in krošnjar in da znam dosti jezikov in da sem prišel daleč po svetu in da sem polje-delec na Trondhjemske — in vse drugo — ampak kapitan, to pa nisem, sem dejal. — »Vendar si vodil ladjo,« je odgovoril. — »Samo jahto,« sem popravil. — »To je isto,« je dejal. »Tako, nekaj časa bi hotel tukaj ostati? To je dobro, saj tukaj je velik kraj in baš se je tako namerilo, da potrebujem moža, kakršnen si ti, ki bi vse nadzoroval in vodil vse na nabrežju in v skladiščih, in kadar bi bilo dosti dela, pomagal tudi v štacuni. Torej lahko kar takoj ostaneš,« je dejal, in od takrat sem tukaj. Zdaj pa pomisli, da mi je ta priskuta, ta pomočnik Magnus začel zavidati, ker sem bil tako visoko postavljen in sem bil nad njim in drugimi, in od tistega dne me ta opica ne more trpeti. Štacunski prodajca, možak, ki se boji miši! Prej ali slej ga bom že izplačal, zakaj mislim, da mi je vzel uro.«

»To ni mogoče. Kaj?«

»Kazno bi bilo, ali ...«

»In prstan?« je vprašal Edevart. »Vidim, da nimaš več svojega zlatega prstana.«

»Ah, tega,« je odgovoril Avgust in se obotavljal. »Ne, že vem, kje je. Uro pa mi je prav gotovo vzel; nekoč, ko sva ribarila.«

»Ribarila?«

»Samo za zabavo, enkrat. Bilo je lani poleti, lepo breme, brez vsega vetra, morala bi bila iti in prinesti domov rib za kuhinjo. Ko sva tako lepo lovila, se vzdigne veter, in saj veš, jaz nisem v čolnu kaj prida možak. Veter je narasel, toča udari in morje se razburka, pa me je prijel strah, in ta priskuta, ta Magnus, sedi in se mi smeje. Ali si že slišal kaj takega? In ko sem se vrgel v čolnu na dno in se držal, je kar rulil, tako se mi je smejal. Pa ga bom že izplačal, na to se sme zanesti! Ampak na tej vožnji sem izgubil uro.«

»Najbrže ti je padla iz žepa?«

»Kdo ve! Ampak potem bi jo bili morali najti v čolnu? Nak. Na bregu? Nak ... Zdaj pa pojdiva noter in poglejva, kje boš spal,« je rekel Avgust.

»Stanoval bom pri sodarju, kakor vselej,« je odgovoril Edevart.

»Tak pri sodarju stanuješ, seveda, jaz pa spim s pekom v kamri in dobro se razumem z njim in vsemi ljudmi. Ampak ta usrané, ta Magnus —! Pa to še ni vse, povsod hodi in raznaša, da se na morju bojim in da sploh nisem bil nikdar na morju. Kaj praviš ti na to!«

In še enkrat je šel Edevart k sodarjevim in je smel tam ostati, žena ga je pozdravila in rekla, da je lepo, ker se je spomnil njihove hiše; ona da sedi po ves dan doma, odkar sodarstvo zopet obratuje, da je malo ne že kar pozabila govoriti.

»Kje pa je mož?«

»To lahko vprašuješ, ampak v sodariji je. Tam je taka reč, delajo čez uro, da bi končali neko naročilo za Finmarken. Ob osmih

zvečer nosim tja svojemu večerjo, najé se in dela dalje, ob desetih prihaja domov. Da, zdaj je tukaj življenje.«

Edevart je dobil vsa mogoča poročila o ljudeh in razmerah, ne, sodarica ni pozabila govoriti. Romeo je dobil postajališče in je bogat, njegova mati, madam Knoff, ima spet dekel na vsak prst in se čedalje bolj redi, Knoff sam dela samo še tako zavoljo lepšega in vleče uro iz žepa in brzi kam drugam ... »Saj menda veš, da se je Magnus iz štacune oženil? Tako, tega nisi vedel? Da, nazadnje je dobil svojo gospodično, ampak nekoliko časa je bilo pri nji nekaj narobe. Bog ve, kaj je tičalo za tem, nekaj časa si je menda vzela samega Romea na piko, pa saj je bil še otrok, in njegova mati je hotela poslati gospodično Ellingsenovo od hiše. In potle se je naredilo, da je vzela Magnusa in zdaj še zmeraj tukaj gospodinji. Stanujeta v hiši za goste.«

»Imata kaj otrok?«

»Ne, saj sta se komaj poročila. Zakaj vprašuješ? Pravijo, da ona ne more dobiti otrok — to je navsezadnje lahko res ali pa tudi ne.«

»Kaj sem že hotel vprašati: ali ste slišali še kaj več o tistih, ki so šli v Ameriko?«

»Da, nekateri so se spet vrnili, odkar se je pri Knoffovih začelo novo gibanje in življenje, drugi pa so še tam. Ne pišejo več in tudi ne pošiljajo nič več domov, mogoče se jim ne godi tako dobro ali pa so pomrli. Ampak Lorensen, veš, prvi pomočnik, se je vrnil in dobil svojo staro službo, štacuna se tare blaga in ljudi, tudi novega pisarniškega ravnatelja imajo, fin mož z zaponkami na čevljih in zlatimi naočniki, ob večerih se neki hodi šetat z Julijo.«

»Kako je pa z Norenomo?«

Žena se od groze nakremži: »Umrli je. Rezali so mu in rezali po ustih, najprej so mu vzeli ves jezik in potlej so izrezali še več, pa ne bi bilo nič pomagalo, tudi če bi mu bili odrezali vso glavo — Bog mi odpusti greh!«

(dalje prihodnjič)

—O—

PROSVETNO DRUŠTVO

»ŠTANDREŽ« PODAL ENOLETNI OBRAČUN

(nadaljevanje s 5. strani)

virja, harmonike in kitare. Po poročilu blagajnika Lucijana Pavio in predsednika nadzornega odbora Emila Cingerli so sledile volitve novega odbora, ki je tako sestavljen: Antonič Marinka, Marko Brajnik, Marjan Breščak, Lucijan Krpan, Jordan in Mario Vučič, Lucijan Pavio, Damjan Paulin, Viktor Selva, Božo Tabaj, Stanislav Zavadlav, Silvana Žnidarčič in Marko Krpan.

Občni zbor se je zaključil s posegom predsednika Damjana Paulina, ki je podal nekaj smernic za bodoče delo in se zavzel za čimvečje sodelovanje ter okrepitev društvene prisotnosti na vseh področjih kulturnega udejstvovanja, kar bo nedvomno pripomoglo tudi k celotni rasti naše narodne skupnosti.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« ■ Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 ■ Odgovorni urednik: Drago Legiša ■ Tiska tiskarna Graphart, Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 772151